
Ομιλία από τιμητική εκδήλωση της 29.5.1987 προς τιμή του κ. Γιάγκου Κωνσταντινίδη

«Στο Γυμνάσιον είχα χαμηλήν επίδοσιν εις την ζωγραφικήν, αλλ' όταν μετεπήδησα εις το διδασκαλείον άρχισα δουλειάν να ζωγραφίζω - καμάρες, σπίτια, βουνά, δέντρα, ζώα κ.τ.λ. Κι είπα η ζωγραφική είναι ένα γερό μάθημα, υποβοηθητικόν για τα πλείστα μαθήματα, Γεωγραφίαν, Ιστορίαν, Φυσικήν κ.τ.λ. και σ' αυτήν την Μουσικήν ακόμη είναι χρήσιμη η Ικονογραφία - ζωγραφική.

Επίδοσιν στο μάθημα της τέχνης σημείωσα μετά το 1971 που αφυπηρέτησα και ίδια μετά την εισβολή του 1974 και άρχισα να ζωγραφίζω....»

Έτσι μας πληροφορεί ο ίδιος ο κ. Γιάγκος Κωνσταντινίδης στην αυτοβιογραφία του, για το πώς άρχισε να υπηρετεί την τέχνη της ζωγραφικής.

Με ύφος που σου θυμίζει Μακρυγιάννη, χωρίς σχήματα λόγου και εξεζητημένη έκφραση, ανεπιτήδευτα, απλά και ταπεινά ανοίγει την καρδιά του...

Ο παϊκός μας ζωγράφος, που δε μαθήτευσε σε σπουδασμένο δάσκαλο-ζωγράφο, που δεν μπήκε σε εργαστήρι σύγχρονο μα μόνος του - αυτοδίδαχτος - θέλησε να χαράξει μια ολότεη δική του καλλιτεχνική πορεία, παρουσιάζεται κάπως όψιμα, στα 65 χρόνια του χρόνια, να νιώθει εκείνη την ανάγκη της έκφρασης ενός πλούσιου εσωτερικού κόσμου που έχει τη διάσταση μιας ολόκληρης ζωής.

Μέσα από τα έργα του ξεπηδά μια στρατιά προσώπων και πραγμάτων, γεγονότων και καταστάσεων, που συνθέτουν έναν κόσμο απλό, ειλικρινή, απέριττο, χωρίς το εξεζητημένο, όπως απλά κι απέριττα τον έζησε και τον διατήρησε ζωντανό μέσα του ο ίδιος ο Γιάγκος. Έναν κόσμο με τα μάτια του αεικίνητου, του ακαταπόνητου εργάτη της ζωής.

Κι αυτή την πλούσια βιωματική του εμπειρία τη μετουσιώνει σε τέχνη.

Με ποιο τρόπο ζωγραφίζει, ποια κεντρίσματα τον ερεθίζουν κι από πού αντλεί τα θέματά του μας το ρέει ο ίδιος.

«Ζωγραφίζω;

Πότε εκ του φυσικού με προοπτικήν. Βλέπω κάτι, σύρω μερικές γραμμές και τελειώνω το σχέδιο σπίτι μου, όπως την Αγγελόκτιστη του Κιτίου, την Τερσεφάνου, την Ορμηδεία, τον Άρακα, την Κοίμηση της Θεοτόκου και την εκκλησία του Προδρόμου στο Λονδίνο.

Πότε παίρνω μίαν φωτογραφίαν από εγκυκλοπαίδειαν ή βιβλίον ή ημερολόγιον και συμπληρώνω φανταστικά, όπως ο πίνακας με τον Νεροφόρον.

Πότε από μνήμης όπως τα θυμούμαι πριν 50-60 χρόνια όπως την Κυθρέα, τη Λεύκα, τις Καμάρες, το Φάρο Ακρωτηρίου Κάβο - Γάτα, τις Καμήνες, τους Απαηέτες κ.ά.

Πότε μεγαλώνω εικόνες Ελβετίας, Ελλιάδας κ.τ.λ.»

Ανάλογα με το περιεχόμενο μπορούμε να κατατάξουμε τα έργα του κ. Γιάγκου στις εξής κατηγορίες:

α) Διδακτικά, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζει «Ο σκυλλοκαυγάς» ή όπως αλλιώως θέλει ο ίδιος να τον ονομάζει «Ειρήνη υμίν».

β) Ιστορικά έργα, όπως είναι οι πίνακες:

- Η Κυθρέα στις φλόγες
- Η Λευκωσία από ψηλά το 1928
- Οι δεκατίες επί Αγγλοκρατίας
- Οι γάτες του Ακρωτηρίου Κάβο Γάτα
- Η Κύπρος διψά κ.ά.

γ) Λαογραφικά όπως είναι:

- Οι Απαηέτες
- Η Λάντα της Καμάρας
- Οι γονείς μου στο αλώνισμα
- Τρεις έντεκα, τρεις δώδεκα
- Το πατρικό μου σπίτι κι η μητέρα μου κ.ά.

δ) Περιγραφικά, που είναι και τα περισσότερα, όπως είναι:

- Η Κυθρέα
- Η Καμάρα
- Η Ορμήδεια
- Η Τερσεφάνου
- Ο Αρακαπάς
- Οι Αγιοί Βαβατινιάς
- Το όρος Σινά, ο Φάρος, ο Άγιος Σέργιος Αμμοχώστου
- Η εκκλησία της Θεοτόκου και η εκκλησία του Προδρόμου στο Λονδίνο κ.ά.

Κάθε πίνακας έχει και το ιστορικό του. Κάθε στοιχείο που βάζει ο Γιάγκος, είτε πρό-

σωνο είναι αυτό, είτε ζώο ή πράγμα, έχει και την ερμηνεία του. Κι όλη μαζί, τοποθετημένα με τάξη και καθαρότητα σκέψης, λειτουργούν ως ενιαίο σύνολο, εκφράζοντας με ενάργεια τον πλούτο των συναισθημάτων του καλλιτέχνη.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της δουλειάς του είναι ότι αρκετοί πίνακες συνοδεύονται από ησαογραφικό ποίημα, γνωμικό ή έμμετρη δραματοποίηση, όλη αυτά, πότε παρμένα από το απόθεμα της πολυσήμαντης πολιτιστικής κληρονομιάς που φέρει μέσα του και πότε δημιουργημένα από το γεμάτο δυναμισμό ψυχικό του κόσμο.

Μια ματιά σε μερικά χαρακτηριστικά του έργα μας δίνει μια άλλη διάσταση του Γιάγκου. Εκείνη του ησαογράφου - καλλιτέχνη.

Μιλώντας ο ίδιος για τον πίνακά του με το παιγνίδι «Τρεις έντεκα» θυμάται, ήξει, τα παιδιά που απάγγελλαν:

*Τρεις έντεκα, τρεις δώδεκα
τρεις πίττες και ηουκάνικα
αυγά καθαρισμένα
στον ηάκκον κρεμασμένα
πετάχτηκεν ο κάμηλος
τζι' εν άφησεν ούτ' ένα.*

Για τον πίνακά του «Ο φόρος της δεκατίας» γράφει:

«Επί αγγηοκρατίας η Κυβέρνηση εισέπραττε φόρον εις είδος από τον γεωργόν, τον παραγωγόν. Έπαιρνε το $\frac{1}{10}$ από την εσοδείαν του. Πρώτα το μετρούσαν άνθρωποι της Κυβέρνησης, και μετά τη μέτρηση αφού εδιάκοφκαν το μερτικόν της Κυβέρνησης, έφευγαν και ακολουθούσαν ζητιάνοι περιμένοντας κάτι από τον γεωργόν, να πάρουν σιτάρι το οποίον ή θα αντάλλησσαν με σθεύρι ή θα το πουλούσαν».

Οι στίχοι που ακολουθούν είναι σχετικοί:

*«Φεύγ' ο μεμμούρης
φεύγ' ο κορτζής
Διακόπην η δεκατία
Τζιαι ταπισόν ακολουθει
φτώχεια, κακοριζιτζιά
ή επαιτεία».*

Μπαίνουμε στον πειρασμό να σταθούμε για λίγο σ' έναν εξαιρετικό πίνακα «Τους

Απαλιέτες» οι οποίοι όπως γράφει ο ίδιος, ήταν «γεωργοί-παραγωγοί από τα Κοκκινοχώρια, τη Μεσαρκά». Παίρνουν το σιταροκρίθι στο μύλον να το αλέσουν και άμα απαλιέσουν (εξ ου και απαλιέτες) θα γυρίσουν στο χωριό τους να φέρουν το αλεύρι και μ' αυτό να γίνει ο άρτος ο επιούσιος που τον περιμένουν νηστικά στόματα.

Οι πιτσιρίκοι, βλέποντες τους, απαλιέτες, απαγγέλλουν:

Ξύπνα, ξύπνα μυλωνά

κι ήλθαν τα γομάρκα σου

ήλθαν που την Μεσαρκάν

έννα ηέσουν τζ' έννα παν

τζιαι 'ννα μεν πκιάσεις ππαράν.

Ο πίνακας με τίτλο «'Αη Νικόλιας (Ακρωτήρι, Κάβο Γάτα) είναι φανταστικός. Αφορμή για το έργο του αυτό πήρε από μια συνομιλία που είχε με ένα βοσκό, που συνάντησε σε μια επίσκεψή του εκεί.

«Ένας βοσκός», γράφει ο κ. Γιάγκος, «με μιαν επίσκεψή μου, μου ανέφερε:

«- Θωρείς δάσκαλε τις γούρνες;

Δαμέσα τάζαν τους γάτους που έστειλε η Αγία Ελένη. Σήμερα η Μητρόπόλη έχτισε δίπλα κελλιό...»

Κι ο Γιάγκος, με το ανήσυχο και δημιουργικό πνεύμα, ζητά πληροφορίες σχετικές με την παράδοση. Γίνεται ερευνητής ανήσυχος και συγκεντρώνει υλικό γύρω από το θέμα του. Δεν αρκείται σε μια πηγή. Διασταυρώνει τις πληροφορίες για να φτάσει σε πιο ασφαλή συμπεράσματα. Μέσα από τις σημειώσεις του παρελαύνουν ο επισκέπτης Βιλιθαμόντ, η Αθηνά Ταρσούλη, ο Σεφέρης, ο Π. Ιωαννίδης.

«Ο δε κύριος Σεφέρης, ο διαβασμένος, γράφει:

Τον καιρό της μεγάλης στέγνιας

- σαράντα χρόνια αναβροχιά - ρημάχτηκε όλο το νησί

Πέθαινε ο κόσμος και γεννιούνταν φίδια,

μιλιούνια φίδια, σ' τούτο το ακρωτήρι.

χοντρά σαν το ποδάρι ανθρώπου και φαρμακερά.

Το μοναστήρι τ' Άι Νικόλα το είχαν τότε

Αγιοβασίληδες καθογέροι.

Κι ούτε μπορούσαν να δουλέψουν τα χωράφια

κι ούτε να βγάλουν τα κοπάδια στη βοσκή.

Τους έσωσαν οι γάτες π' ανάθρεψαν...

Την κάθε αυγή χτυπούσε μια καμπάνα

και ξεκινούσαν τσούρμο για την μάχην.

Όλη μέρα χτυπιούνταν ως την ώρα

που σήμαιναν το βραδινό ταγίνι.

Απόδειπνα πάλη η καμπάνα.

κι έβγαιναν για τον πόλεμο της νύχτας.

Ήτανε θαύμα να τις βρήπεις, ρένε,

άληλη κουτοτή κι άληλη στραβή,

την άληλη χωρίς μύτη, χωρίς αυτί.

Έτσι, με τέσσερις καμπάνες την ημέραν,

πέρασαν μήνες, χρόνια, καιροί κι άληλοι καιροί...

Άγρια πεισματικές και πάντα ηαβωμένες,

ξολήθρευσαν τα φίδια...»

Μα εκεί που ξεχωρίζει η ποιητική συνθετική ικανότητα του Γιάγκου είναι η δραματοποιημένη παρουσίαση του πίνακά του η «Λάντα της Καμάρας».

Η ΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΚΑΜΑΡΑΣ

- Μες στην λάνταν της Καμάρας, νάκκον έξω του χωρκού
 ρούνονταν τα Τζυρκωτούδκια, σε τζιαϊρόν καηοτζιαϊρκού.

- Με τις πέτρες, με τα χόρτα, τζιαϊ με κάμποσον πηλόν
 κόηυμπον βαθύ εκάμαν τζι' εσταλώναν το νερό

Μονομιάς βκάηηουν τα ρούχα, τζιαϊ μεάηιοι τζιαϊ μιτσιοί

τζι' εν εοκέφτηκαν καθόηου του Κκοηιά το καμμουτσι

- Τζι' ούηηιοι τους σαν τους βορτάκους στα νερά βορτοκηωτσούν

τζι' οι φωνές τους βκαίνουν πέρα, ως τα αηώνια του Κουτσού.

Τζι' ο Στυηηής ο Σαηιαχώρης, τζι' ο Σωτήρης της Τζυρκάκας

που 'ρτασι με τα κουπάδκια εις του λιάκκου το νερό

να ποτίσουν τζαι να φύουν άμα εύρουσιν τζιαιρό

εσσιαστήκακι τον Κκόλην με το φτυάρι να βουρά

τζι' έβαλην φωνές μεγάηες να γηλυτώσουν τα μωρά

- Μ' ένα σάητο ούηλοι τρέχουν, άηηλοι τζει τζιαι άηηλοι δα.

Εκρυφτήκαν, εξαθήκαν μέσα στα πυκνά δεντρά.

- Τζι' έμειναν μέσα στην λάντα, ένα-δκυο-τρία μωρά

πών επήρασι χαπάρι για τον φόον του Κκοηά.

Σημ: Το παρόν ποίημα, ληογραφικόν, εγράφη ως αντιπροσωπεύον μιαν άηητην ζωγραφιάν. Μας θυμίζει τι έκαμναν τα Καμαρίτικα στην Κυθρέαν, αφού η θάηασσα ήτο ποηύ μακρυά και συκοινωνία δεν υπήρχε πριν 70 χρόνια.

Ποηηά άηηηα Κυθρεώτικα παιδιά προτιμούσαν τους λιάκκουσ των αηευρομύηων.

(Από το ημεροηόγιό του)

Αυτός είναι ο κύριος Ιωάννης Κωνσταντινίδης, ο Γιάγκος της Κυθρέας, ο Γιάγκος της Αραδίππου.

Όταν είσαι μαζί του τον χείρεσαι να σου μιηά ασταμάτητα για τη ζωή του, για τις ασχοηίες του, για τις ανησυχίες του και τα μεηηοντικά του σχέδια, με εκείνη την απηηοϊκότητα, το χαρακτηριστικό χαμόγεηο, τη φρεσκάδα, την παιδικότητα ακόμα μπορεί να πει κανείς!

Κύριε Γιάγκο,

Εμείς εδώ που σήμερα σε χαιρόμαστε, σε θαυμάζουμε και σε τιμούμε, τούτο μονάχα έχουμε να πούμε.

- Αγάηπσες τον τόπο σου, όχι τον εαυτό σου· επρόσφερες τόσα ποηηά εις το συνάνθρωπό σου.

- Μηροστάρης μέσα στη ζωή, άνοιξες νέους δρόμους σηκώνοντας βάρη ποηηά στους στερεούς σου ώμους.

Από καρδιάς σου ευχόμαστε, με του θεού τη χάρη, να υγαιίνεις δάσκαηε, του τόπου μας καμάρι.

Γεώργιος Ευθυμίου